

Distopija u romanima 1984. Georgea Orwela i Igre gladi Suzanne Collins

Obradović, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:191486>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Josipa Obradović

**Distopija u romanima *1984* Georgea Orwella i *Igre gladi*
Suzanne Collins**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Josipa Obradović
Matični broj: 0081138290

**Distopija u romanima *1984* Georgea Orwella i *Igre gladi*
Suzanne Collins**

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Danijela Marot Kiš

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Pojam distopije	2
2.1. Distopijska književnost	3
2.2. Jezična konstrukcija	4
2.3. Distopijski roman	6
2.4. Filmske adaptacije	10
3. <i>1984. i Igre gladi</i>	12
3.1. <i>1984.</i>	12
3.2. <i>Igre gladi</i>	13
3.3. Hijerarhija država	14
3.3. Analiza i usporedba likova	18
3.4. Ljubavne priče	22
3.5. Stil i jezik romana	23
3.6. Najbitnije značajke romana	24
3. Zaključak	25
Sažetak	26
Literatura	27

1. Uvod

U središtu ovog rada pojam je distopije i analiza distopijskih značajki u romanima *1984*. Georgea Orwella i *Igre gladi* Suzanne Collins. Na samom početku važno je definirati pojam distopije te kako se uklopio u okvire književnosti i umjetnosti. Distopijski roman popularan je među autorima, naročito u razdoblju postmodernizma. Primjeri autora koji pišu distopijske romane su Jules Verne, Jevegenij Zamjatin, Aldous Huxley, George Orwell, Margaret Atwood i Suzanne Collins. Osim spomenutih autora danas se sve više pojavljuju novi autori i nove distopijske teme. Autori su zapravo stvoritelji vlastitih fikcionalnih svijetova u kojima se pojedinci, protagonisti zarobljeni u okvirima društvenog poretka bore protiv vlasti i mase koja se podređenje i slijepo prati "gospodara" kako ne bi upao u nevolje.

U središnjem dijelu biti će razrađen odnos distopije u romanima *1984*. Georgea Orwella te *Igre gladi* Suzanne Collins. Kada se ta dva romana stave u usporedbu vidljivi su elementi koji se poklapaju, pa će o tim elementima biti više riječi u nastavku. Od čimbenika koji karakteriziraju distopijski roman je uređenje društva, opis buntovnika u sredini koji ne razumije i ne prihvaća, ali isto tako su jednako važni jezik i stil. U romanima su postavljene dvije potpuno različite vlasti, politička te vjerska. U njima su određena različita pravila koja se prkose uvjerenjima pojedinaca koji povezuju ta dva romana. Protagonist koji teži vraćanju svog života, ali i pronalasku nekog novog, boljeg. Bitnu ulogu ima i vrijeme, odnosno budućnost koja stoji u opreci u ta dva romana.

2. Pojam distopije

Distopija kao pojam polazi od grčkih riječi $\delta\upsilon\sigma$ -, što znači teško ili loše” i $\tau\acute{o}\pi\omicron\varsigma$ koje se odnosi na mjesto, odnosno krajolik. Dok je utopija zamisao o idealnom društvu, ideja distopije problematizira društvene instance za koje se vjeruje da su nepoželjne i disfunkcionalne. Distopiju određuju društveni nehumani uvjeti života, proizašli iz državne represije i ratne situacije popraćene kolapsom društveno-političkog sistema, siromaštvom, nasiljem, ekološkim zagađenjima, svakojakim bolestima. Sve to skupa dovodi do općeg bunta potlačenog naroda. (Škapul, 2013) Stoga se navedeni termin referira na različite sfere prirode, društva, religije, političkih aktivnosti te moguće buduće tehnologije. Za takav distopijski svijet veže se pojava strogog nadzora nad svakodnevnim životom, odnosno restrikcije, stratifikacije i režimi. Kada se govori o distopiji misli se na društva koja nisu povezana sa stvarnošću te su većinom odraz bliske budućnosti, unatoč tome bave se sadašnjim vremenom.

Postoje različite definicije i teorije o pojmu distopije, a najprihvaćeniju iznosi Lyman Tower Sargent, akademik, profesor političkih znanosti na američkom sveučilištu. Njegova definicija glasi:

"Nepostojeće društvo opisano u detalje i obično smješteno u vrijeme i mjesto za koje je autor pretpostavio kako će ga suvremeni čitatelj smatrati znatno gorim od društva u kojem sam živi." (Tower Sargent, 1994: 9)¹

Distopija ne stvara društvo kao takvo, već su autori ti koji projiciraju distopijska društva. Autor je taj koji pomoću vlastite umne snage dovodi do stvaranja fikcionalnog društva koje čitatelj usvaja kao svakodnevno i koje postaje uzor drugim autorima. Ovaj pojam ne bi bio od tolike važnosti da se u sve to nije uplela sama književnost koja oživljava distopiju i sve rečeno u njoj.

¹ <https://geek.hr/znanost/clanak/distopijska-fikcija/> (06.09.2018.)

2.1. Distopijska književnost

Djela distopijske književnosti tematiziraju distopijska društva, odnosno radnju koja je smještena u distopiju ili samo obuhvaća neka njezina obilježja. Kao takva, ostavlja utisak nemira i pobune jer predstavlja kritiku sadašnjeg društva, a smještena je, kao što je već rečeno, u buduće vrijeme ili paralelnu stvarnost. Može je se povezati i sa satirom zato što ukazuje na probleme, greške i opasnosti društva kojih okolina nije općenito svjesna, a bitna je spoznaja o tome. Glavna opasnost dolazi iz smjera vladajuće klase, a kažnjavanima bivaju oni koji se odupiru autoritetu.

Distopija je u književnosti nedovoljno istražen žanr, iz razloga što njezini počeci stasavaju u vremenu koje vežemo za blisku prošlost. Književnici koji su obilježili ovaj žanr, zbog svoje nenadane pojavnosti i zanimanja za distopiju, nisu bili svrstavani u posebnu kategoriju. Većina djela koja danas smatramo distopijskima, nastala su davnih dana, a karakteristike distopije je s vremenom prepoznalo čitateljstvo i ukazalo na njih. Upravo iz tih razloga, tek tada kada publika postaje svjesna da postoji više djela slične (distopijske) tematike nastaje žanr koji im daje zajednički nazivnik. Drugi razlog nastajanja žanra kao takvog je njegova funkcija za lakše orijentiranje u književnosti, odnosno, prije nego li je postala žanrom, navedena se fikcija smatrala podžanrom znanstvene fantastike. Kasnije, kada se distopijska problematika počinje sve više širiti od autora do autora, prestaje biti podžanr jer ide u korak sa znanstvenom fantastikom, zajedno s kojom pripada nadžanru spekulativne fikcije (obuhvaća žanrove poput znanstvene fantastike, fantazije, horora, natprirodnog, superherojske fikcije, alternativne povijesti, apokaliptičke i postapokaliptičke te najnovije utopijske i distopijske fikcije), ali se zbog svojih razmjera može smatrati i samostalnim žanrom.²

² <https://geek.hr/znanost/clanak/distopijska-fikcija/>

Kod distopije su najbitnije odrednice mjesto i vrijeme radnje, odnosno ambijent ispred raspoloženja i formata. Navedeni žanr može imati karakteristike tragedije i komedije, odnosno ozbiljnosti i humora, ali usporedno s ambijentom pada u drugi plan.

“Granice utopije i distopije kao žanra nisu stroge nego propusne; ove forme apsorbiraju karakteristike drugih žanrova, poput komedije i tragedije. Distopija je kao žanr idealno mjesto za generičke mješavine. Konzervativne forme se transformiraju stapanjem sa distopijom. To je spoj koji prisiljava na preispitivanje pa tradicionalno konzervativne forme mogu postupno mijenjati distopijski žanr čiji pesimizam iz rezigniranog postaje militantan.” (Donawerth, 2003; 29)³

2.2. Jezična konstrukcija

Većina tekstova koji u sebi sadrže distopiju usmjerena je na književno-znanstvene analize koje se bave političkim, filozofskim ili socijalnim aspektima nekog djela, dok se književna metoda zanemaruje – kao da se na taj način potvrđuje teza da se ta djela s gledišta njihove umjetničke vrijednosti drugorazredna. (Božić, 2013: 7) Distopijska se fikcija najčešće smatra podskupom jednog drugog žanra, a to je podžanr znanstvene fantastike. Neka djela to i potvrđuju ali u cijelini nije nužno da je svaki distopijski tekst istovremeno i znanstveno-fantastični. Naime, kao što je to slučaj i u većini drugih žanrova, postoje djela koja su napisana samo radi iskorištavanja teme, ali s druge strane, postoje i druga vrhunska djela koja su detaljno obrađena kako bi ih se moglo umjetnički analizirati. Rafaela Božić u svojoj je knjizi *Distopija i jezik* (2013.) precizno prikazala uporabu jezika koji ima službu izražajnog sredstva u distopiji. Božić navodi da autori koji pišu o jeziku u distopijama, govore isključivo o statusu i ulozi jezika u društvima koje distopijska djela opisuju te napominje kako postoji razlika između „vanjske i unutarnje“ uporabe jezika, pri čemu unutarnja

³ <https://geek.hr/znanost/clanak/distopijska-fikcija/> (06.09.2018.)

uporaba predstavlja način na koji se jezik upotrebljava u sižeu, a vanjska uporaba kako pisac koristi jezik stilski. Unutarnja uporaba jezika uopće nije dotaknuta u dosadašnjim raspravama o žanru. (Božić, 2013: 8)

Božić isto tako navodi kako je povezanost jezika i društva odraz promišljanja o povezanosti jezika i mišljenja. Ta tema bila je popularna, ali se do sada nije odgovorilo na to pitanje. Kada govorimo o kontroli jezika ne govorimo samo o kontroli informacija, ali kada govorimo o kontroli informacija govorimo prvenstveno o kontroli jezika od strane vlasti čija je uloga kontrola percepcije stvarnosti. (Božić 2013: 10) Božić iznosi mišljenje da nekolicina autora smatra da svi jezici distopija pripadaju Whorf-Sapirovoj hipotezi u kojoj saznajemo da jezik uvelike utječe na shvaćanje realnosti. Iako je gotovo nemoguće u cijelosti manipulirati realnošću putem jezika, ima naznaka kako je u prošlosti vidljivo da su mnoge vlasti to pokušavale u većoj ili manjoj mjeri. Walter E. Meyers smatra da romane možemo klasificirati na temelju njihova stava prema jeziku kao utopije ili distopije i to na poseban, ali i jednostavan način – pokušava li društvo putem jezika nastoji kontrolirati misao, radi se o distopijskom romanu. Drugi autori imaju drugačije mišljenje te tvrde da postoje distopijski romani u kojima jezik ne kontrolira autoritativna snaga, kao što je vidljivo u romanu *Paklena naranča*. (Božić, 2013: 63) Eddie Marcus smatra da je u distopijskim romanima jezik snažan medij kontrole, ali da i postoje svojevrsna ograničenja te iako njime manipulira, ne vlada njime. (Marcus, 1999)

Iz Božićevog navoda saznajemo da romani Andreja Platonova sadrže birokratske fraze koje imaju funkciju čitatelja navesti na razmišljanje o pojavama u životu koje u pravilu izbjegavamo i smatramo ih nevažnima, a zapravo su ključne za daljnji tijek života. On svojim iznimnim govorom i jezikom potiče ljude na promišljanje o životu, smrti, vremenu, duhovom razvitku, na način da ne koristi niti jedan od navedenih pojmova (npr. „sredstva za svoje postojanje“). (Božić, 2013: 33)

Božić kaže kako se većina literature koja se bavi jezikom u distopijama, uglavnom koncentrira se na tri glavne teme, a to su kontrola države nad jezikom, kontrola države nad poviješću i kontrola države nad knjigom. (Božić, 2013: 52)

Što se tiče naziva likova, Božić navodi kako je to vrlo složeno pitanje, na koje su već upozorili mnogi suvremeni teoretičari književnosti. Postoji mogućnost da imenovanje samo nosi denotativno značenje, što znači da nije motivirano nikakvim obilježjima likova. Likovi nisu od velike važnosti u radnji romana te psihološki nisu do kraja obrađivani. Može se reći da su njihove funkcije određene prema političkim ili filozofskim stavovima kojima se simbolično upozorava čitateljstvo na moguće buduće probleme poretka i čovječanstva. (Božić, 2013: 53)

2.3. Distopijski roman

Kako bi pobjegli od stvarnosti, ljudi se okreću čitanju jer ono nudi novi, bolji svijet, nadu u bolje sutra. U takvim djelima, čitatelje zanimaju tekstovi popraćeni slobodnom riječju, o onome o čemu javnost inače ne progovara i izbjegava. Zato čitatelji uvijek traže još novih tekstova, a autor je dužan to ispuniti. Tako dolazimo do distopijskih romana koji daju uvid u društvenu zbilju. Postoje dvije vrste romana koje su međusobno kontradiktorne i stavljaju u opreku s jedne strane savršeno društvo, a s druge strane potpuni kaos i raspad društvenih normi. Druga vrsta takvih romana dominira nad prvom, jer je uz to najbolji pokazatelj sadašnje situacije i problema koji temeljno prate društvo. Društvo je to koje čita i proživljava romane koji govore o situacijama koje prate i njih same te se na taj način pokušavaju ukalupiti u društvenu situaciju i iz nje izvući moralnu pouku. Također, ljudi su u pravilu zadovoljniji sobom kada znaju da svoje muke dijele sa drugima. Zbog svega navedenog, zaključak je da je najvažniji zadatak distopijske fikcije na vrijeme opomenuti i osvijestiti suvremeno društvo.

Svaki autor ima svoju sliku svijeta (važnost subjektiviteta), što dovodi i do variranja u prikazu distopije. Primarna karakteristika glavnog lika je potlačeni

pojedinaac ili običan čovjek koji zbog vlastite sigurnosti ostaje u sjeni, neprimjetan u gomili kako ne bi bio kažnjavaan.

Početak distopijskog romana danas se očituje u djelu Julesa Vernea *The Begum's Fortune* iz 1879. Djela koja su obilježila distopijski roman su *Željezna peta* (1907.) Jacka Londona (uzor G. Orwellu), *The Sleeper Awakes* H. G. Wallesa (1910.), *Mi* (1921.) Jevegenija Zamjatina, *Vrli novi svijet* (1931.) Aldousa Huxleya, *1984.* (1949.) Georgea Orwella, *Fahrenheit 451* (1953.) Raya Bradburyja te *Sluškinjina priča* (1985.) Margaret Atwood.

Znanstveno-fantastični, distopijski roman *The Sleeper Awakes* H. G. Wallesa, prvotno objavljen pod nazivom *When the Sleeper Awakes*, donosi priču čovjeka koji je uzevši lijek protiv nesanice pao u komu i spavao dvjesto tri godine te se budi (dvadeset i drugo stoljeće) u posve drugačije konstruiranom Londonu koji je postojao prije njegova sna te postaje najbogatijim, najutjecajnijim čovjekom na svijetu. Iako popularan i smatran vođom Graham se suočava sa nizom problema i pojedincima koji nisu zadovoljni njegovom vladarinom te ga se žele riješiti. Ovaj roman prikazuje čovjeka kojemu je dodijeljena sva moć te ju on, kao što bi i većina drugih ljudi, u potpunosti iskorištava i time vođen s omalovažavanjem se odnosi prema drugima, potlačuje ih i osiromašuje radi vlastite koristi.

Sluškinjina priča je distopijski roman s radnjom u pretpostavljenoj budućnosti, primjer je spekulativne proze jer se zamišlja kako totalitarno i fašističko društvo izgleda u budućnosti. Radnja se odvija u zamišljenoj državi Gilead čiji su zakoni temeljeni na Starom zavjetu. Djelo je polemika autorice sa žanrovskim nasljeđem distopije i njegovo propitivanje. (sličnosti s Orwellovom *1984.*) Djelo je nastalo na temelju transkripcije kazeta koje su pronašla dva znanstvenika. Glavna junakinja Fredova (ime dobila po svom nadređenom) svjesna je svoga tijela, odbacuje činjenicu da joj je tijelo u vlasništvu države te se upušta u seks radi užitka, što je zabranjeno svim zakonima koje propisuje imaginarna država, odnosno ljudi na čelu nje. Atwood u djelu govori o tome kako je država uspješna onoliko koliko je uspješna u kontroliranju.

Radnja romana *Fahrenheit 451* smještena je u bliže, hipotetski moguće buduće vrijeme te analizira stanje u distopijskom društvu koje zabranjuje čitanje knjiga te različitim sankcijama kažnjavaju sve koji se tog pravila ne pridržavaju. Sve to kako bi se spriječilo ljude da razvijaju vlastito mišljenje i stajališta, nezavisno od onoga što vlada predstavlja i iznosi kao jedino ispravno i moguće. Tako vlada angažira takozvane spaljivače, koji se mogu usporediti sa sadašnjim vatrogascima, čiji je zadatak da pretražuju kuće svih stanovnika kako bi pronašli i zaplijenili sve njihove knjige te ih javno spalili na lomačama. Zanimljiv je sam naziv ovoga romana. Naime, stupnjevi u nazivu romana, 451, zapravo je temperatura potrebna da bi papir počeo gorjeti.

Aldous Huxley smješta radnju svog romana *Vrli novi svijet* u London, dvadeset i šesto stoljeće. Radi se o distopiji u kojoj ljudi uče, žive i djeluju u svom nesvjesnom stanju. Može se naime smatrati i distopijom: ljudi su u Londonu zadovoljni, sretni i što je najvažnije, tehnološki napredni. Izvorom nezadovoljstva smatra se zapravo sve ono što danas ljudima donosi sreću, zadovoljstvo i ispunjenje: obitelj, religija, duhovnost, filozofija, književnost, umjetnost. Dok se s druge strane, podržavaju i smatraju prirodnim i pozitivnim konzumiranje promiskuitetnog seksa i droga. Radnja romana vrti se oko glavnog protagonista imenom John the Savage koji je rođen u rezervatu te se posve slučajno našao u modernom svijetu. Pisac ovim svojim djelom želi ukazati na problematiku sadašnjeg društva koje je vođeno tehnološkim promjenama. Ljudima je zahvaljujući masovnoj proizvodnji sve dostupno te ponajviše želi ukazati na posljedice toga te izraziti svoje mišljenje, odnosno zabrinutost za svijet i društvo.

Sličnim se problemima bavi i Jevgenij Zamjatin u svom distopijskom romanu *Mi*. Smješta ga u daleku budućnost u kojoj je afirmirana jedna država i ona obuhvaća cijeli svijet. Ljudima nisu dodijeljena vlastita imena već se nazivaju po brojevima i žive u staklenim kućama koje su pod nadzorom zaštitara. Njihov vođa, odnosno glavni u cijeloj toj državi, naziva se Dobrotvor. Strogo su navedena

sva pravima i uvjeti kojih se svi pripadnici moraju držati kako ne bi bili kažnjavani. Unatoč tome, formira se pokret otpora koji se ne slaže sa stanjem i načinom života u tako postavljenom društvu. Glavni lik, koji iznosi svoju priču u obliku dnevnika je D-503 i on je glavni inženjer u izgradnji svemirskog broda, tzv. Integrala. Isprva se drži svih vladinih propisa i zakona, no kasnije, zaljubljujući se u I-330 koja održava tajne veze sa svijetom izvan zida (dijeli grad od prirode i onih koji žive u šumama), on sudjeluje u protudržavnim aktivnostima. (Beker, 1997: 242) Iskorištavanje tehnologije i znanosti, ispiranje mozga ljudima i lišenje svega individualnog koje se prikazuje u ovom djelu, poslužilo je kao inspiracija i poticaj Orwellu za njegovu *1984*.

U romanu *Željezna peta*, Jacka Londona glavna uloga pripada ženi, mladoj Amerikanki Everhard kroz čije se rukopise dobiva uvid u situaciju u društvu. To možda nije sasvim točno s povijesne perspektive, ali kroz takav njen osobni dokument može se iščitati njeno viđenje tadašnjih događaja. Ona je pripadnica ugledne obitelji koja se udaje za radničkog vođu te svog muža smatra veoma iznimnim, čestitim i poštenim čovjekom. Everhard Ernesta opisuje herojski, junački, više nego što će ga sam čitatelj posebno u današnjem vremenu tako shvatiti. Bez obzira na njeno pretjerano uzdizanje muža, on je ipak učinio mnogo za radničku klasu i Revoluciju kojoj je posvetio cijeli svoj život.

Postoje primjeri distopijskih romana koji su smješteni u alternativnu povijest, jedan od najpoznatijih je *Fatherland* (1992.) autora Roberta Harrisa. Prikazuje 1964. godinu gdje iznosi svoje misli o tome kako bi izgledalo da je nacistička Njemačka pobijedila u Drugom svjetskom ratu.

Distopijska fikcija za mlade smatra se najnovijom vrstom romana u distopijskoj književnosti. U takve spadaju *Igre gladi*, *Labirint: Nemogući bijeg* i trilogija *Različita* koji su zaslužni za popularizaciju ovoga žanra u krugovima

mlade populacije. Takva djela omogućila su im uvid u represivna, totalitaristička društvena uređenja te im služe kao priprema za čitanje i razumijevanje mnogo kompliciranijih i složenijih romana i značajnija djela distopijske književnosti.

2.4. Filmske adaptacije

„Utjecaj distopijskog filma na razvoj cjelokupnog žanra je ogroman. Upravo filmovi donose mnogo novosti u žanr, unatoč činjenici da mnogi distopijski filmovi nastaju prema književnom predlošku, jer su za žanr podjednako bitni svi mediji u kojima se on ostvaruje, tj. oni su transmedijski.“ (Turković, 2005.)⁴

Upravo zbog spomenutog, da je većina distopijskih filmova nastala prema knjizi, dolazi do problema u ekraniziranju predloška kako bi bio vjerodostojan svoga originala. Tako dolazi do problema kod stvaranja krajolika, odnosno prikaza distopije onako kako ju je autor zamislio u knjizi; do poteškoća dolazi i u prikazu vremena, točke gledišta i fokalizatora. Svaki detalj je bitan: kut snimanja, udaljenost, glumačka postava koja mora odgovarati i pronaći se u ulozi kako bi dobro predstavila lik koji utjelovljuje. Na temelju književnog djela scenarist mora stvoriti filmski predložak, odnosno mora procijeniti koji su elementi bitni, na što se najviše fokusirati, a što je možda moguće ili potrebno izbaciti kako ne bi bespotrebno ometalo priču, jer naravno, iz različitih razloga (tehnoloških i slično) film ne može prikazati apsolutno sve što je u knjizi opisano te je potrebno pronaći najbolja moguća alternativna rješenja.

Prvim distopijskim filmom smatra se njemački ekspresionistički uradak *Metropolis* iz 1927. godine. Nastao je neposredno nakon objavljivanja romana *Mi Jevgenija Zamjatina*, a prije Orwellove *1984*. Zalužan je za razvoj distopijskog žanra u filmskoj industriji i svakako utjecao, ali i bio poticaj za slične filmove koji će kasnije nastupiti. Zahvaljujući njemu, nastao je još jedan žanr, a to je film noir koji će kasnije i sam utjecati da distopijski film. Radnja filma *Metropolis*

⁴ <https://geek.hr/znanost/clanak/distopijska-fikcija/> (06.09.2018.)

smještena je budućnost, u urbanu distopiju – grad kojim upravljala Johann Fredersen. Tematizira se odnos radnika i buržoazije. Naime, grad je podijeljen na dva dijela: prvi je površina zemlje gdje žive bogati, oni koji su zaduženi da misle te na drugi gdje se nalaze radnici čiji je zadatak da omoguće prvima da nesmetano žive u svojoj utopiji. Radnja se zahuktava kada se Fredersonov sin Freder zaljubljuje u djevojku Mariju koja je pripadnica radničke klase. To je ljubav između mladića koji nije svjestan okrutnosti svijeta, ne zna s čime se ljudi u drugom dijelu grada sučeljavaju jer zna i poznaje samo život u utopiji kojoj pripada. Ono što je karakteristično za distopijske filmove je prelazak protagonista iz stanja statičnosti u stanje akcije, upravo zbog ljubavi.

Jedno od najpoznatijih distopijskih književnih djela Orwellova *1984.* svoju prvu filmsku adaptaciju dobiva 1956. godine.

Što se tiče novijih distopijskih filmova, svakako je najpoznatija i najpopularnija adaptacija *Igre gladi* iz 2012. godine, nastao na temelju istoimene knjige Suzanne Collins koja je bila i jedna od glavnih scenaristica. Film je doživio ogromnu popularnost te nakon premijere postavio rekord u zaradi u prvom tjednu prikazivanja. Glavna uloga pripala je Jennifer Lawrence koja tumači lik Katniss Everdeen, šesnaestogodišnje djevojke, pripadnice Okruga Dvanaest zemlje Panem, koja dobrovoljno sudjeluje u Igrama gladi. Scenaristi su smatrali da će film najvjerodostojnije prenijeti ono što je u knjizi opisano ako mu se doda ponešto subjektivnosti. Naime, u filmu nema pripovjedača već protagonistica Katniss iznosi svoju životnu priču u 1. licu, a ne predstavlja međunarodni ton kako su u početku htjeli učiniti.

3. 1984. i Igre gladi

Navedeni romani i njihova usporedba poslužit će da se sve dosad navedene značajke distopijskog žanra prikažu na primjeru koji najbolje sjedinjuju sve rečeno. Radnja romana, hijerarhija država, glavni protagonisti, njihovo djelovanje i suprotstavljanje vlastima i zakonima te najvažnije ideje i poruke biti će temeljno analizirani na sljedećim stranicama.

3.1. 1984.

„Distopija *1984.* pesimistična je vizija budućnosti jer tu Orwell predviđa mogućnost propasti ljudskih slobodarskih poriva (procesa prikazanog na slučaju Winstona Smitha), koja je proizašla iz relativizacije istine. Orwella je na takav način mišljenja navelo iskustvo iz Španjolskoga građanskog rata – gdje su činjenice često bile službeno prikazane kao da se dogodilo nešto upravo suprotno. Kasniji događaji (Staljinove čistke, nenadani pakt o nenapadanju između Njemačke i Sovjetskoga Saveza) samo su produbile pesimizam Orwellova pogleda u budućnost. Kao što je i sam jednom izjavio, da nije već bio teško bolestan (od tuberkuloze) u doba kada je radio na *1984.*, možda njegovo djelo ne bi bilo tako tmurno.“ (Beker, 1997: 272)

Radnja je smještena u 1984. godinu u Londonu, odnosno u državu pod nazivom Oceanija. Osim Oceanije, u svijetu postoji još nekoliko velesila koje su međusobno konstantno u ratu. Glavni lik je William Smith koji radi u Ministarstvu istine te mu je posao da brojevima dnevnika TIMES mijenja smisao članaka koji nisu u skladu s današnjom političkom linijom. (Beker, 1997: 270) Dobro je poznao novogovore, odnosno jezik iz kojeg su bile izbačene sve riječi koje su se kosile propisima vlade.

William je živio u malom, otrcanom stanu u kojem se nalazio televizijski ekran (kojeg je morao imati svatko) kako bi ga vlasti u svakom trenutku mogle

promatrati. On je, iako to službeno nije bilo zabranjeno, ali niti preporučljivo, počeo pisati dnevnik u kojem je opisivao stanje u Oceaniji i izražavao sve ono što nikada naglas nije smio izgovoriti, odnosno svoje pravo i najiskrenije mišljenje. Na čelu Oceanije kao njezin svemoćni diktator nalazi se Veliki Brat. Nitko ne smije i ne sumnja u njegovu veličinu, sposobnost i dobrotu. Svakog dana se na telekranima prikazuje Goldstein, najveći neprijatelj partije te tada počinju dvije minute zajedničke mržnje i sve drugo staje.

Williamovi problemi počinju kada mu djevojka Julija izjavi ljubav te se oni krenu tajno viđati, najčešće u sobi iznad antikvarijarnice, vjerujući vlasniku da ih neće izdati. Oni se pridruže O'Brienu koji ih uvjerava da Goldstein zaista postoji i da će Oceanija u konačnici doživjeti propast. No, njih dvoje budu uhvaćeni i William završi u zatvoru gdje ga dugo muče kako bi priznao zločine. Na kraju to i učini zbog straha od štakora koje mu sam O'Brien stavlja u kavez oko glave, izdaje Juliju i govori neka to rade njoj umjesto njemu. Nakon što je pušten iz zatvora on je potpuno slomljen, tijelo mu je iscrpljeno, ali dolazi do spoznaje – stvarno voli Velikog Brata.

3.2. Igre gladi

Katniss Everdeen šesnaestogodišnja je djevojka koja s majkom i sestrom živi u Okrugu Dvanaest zemlje Panem. Glavna joj je okupacija briga za mlađu sestru Prim koju pokušava zaštititi od svih nedaća. Jednom godišnje Kaptol organizira Igre gladi na kojima sudjeluju djevojčice i dječaci između dvanaeste i osamnaeste godine, kako bi ih podsjetili na neuspješni ustanak Okruga Trinaest. Iz svakog okruga bira se po jedan dječak i jedna djevojčica tako da ih se izvlači na žetvi. Nakon što Prim bude izvučena, Katniss volontira kako bi ju spasila. Ona i Peete Mellark natjecatelji su Okruga Dvanaest i zajedno odlaze u Kaptol kako bi se borili i pokušali preživjeti. Katniss je često išla u lov te je bila sposobna i spremna svašta učiniti kako bi preživjela. Ona i Peete ostali su zadnji natjecatelji u Igrama

gladi te odluče počiniti samoubojstvo jer ne žele ubiti jedan drugoga. Igotvorci natjerani tim činom, odlučuju da su oboje pobjednici te se vraćaju u svoj Okrug.

3.3. Hijerarhija država

Winston Smith stanovnik je Londona, glavnog grada Aeropiste Jedan, treće najnapučenije pokrajine Oceanije. O svemu prije kraja pedesetih godina nema neovisnih podataka, ali je sve bilo drugačije. Imena zemalja i pokrajina su na kartama imala drugačije nazive: Aeropista Jedan ranije se zvala Engleska ili Britanija. On se više niti ne sjeća kako je grad izgledao u njegovom djetinjstvu i prije rata te kada je započeo, jer je jedina njegova rana uspomena zračni napad koji je sve iznenadio.

„Htio je iz sjećanja iscijediti neku djetinju uspomenu koja bi mu rekla je li London bio uvijek ovakav, jesu li oduvijek postojali ovi nepregledni nizovi oronulih kuća iz devetneastog stoljeća, kojima su zidovi poduprti drvenim gredama, prozori pokrpani kartonom, a krovovi valovitim limom, dok im se grane oko vrtova bezumno naginju na sve strane?“ (Orwell, 2008: 7)

Oceanija je gotovo cijelo vrijeme u neprekidnom ratovanju, mijenjaju se samo Savezi s kojima se ratuje, ali se zna samo s kime je trenutno u sukobima, a to je Euroazija, dok je u savezu s Orijentazijom. Naime, moguće je da je prije bilo sukoba s drugim Savezom, ali o tome nema pisanih dokumenata.

Iako je vidljivo da u Oceaniji vlada siromaštvo, svi njezini stanovnici zadovoljni su i uzdižu vlast i ponajviše Velikog Brata koji je na čelu. On je čovjek crne kose, crnih brkova, pun snage i tajanstvenog mira. Njega je moguće vidjeti samo na telekranima kada se obraća svim stanovnicima Oceanije, ali je njegovo lice zapravo svugdje: na markama, na novčićima, na zastavama, na plakatima, na omotima cigareta. Oni na njegovu pojavu skandiraju jer ga smatraju Spasiteljem i dobročiniteljem koji čini sve da se u Oceaniji što bolje živi:

„Mala žutokosa ženica bacila se preko naslona stolice u redu ispred sebe. S drhtavim mrmljanjem koje je zvučalo nešto kao „Spasitelju moj“ ispružila je ruke

prema ekranu. Tada je zakopala lice u dlanove. Bilo je očito da sriče molitvu.“ (Orwell, 2008: 20)

U Oceaniji postoji Partija čiji je zadatak da pazi na sve detalje što se tiče same pokrajine: paze na ponašanje svih članova kako ne bi došlo do pobune, brinu se za sve informacije koje postoje, odnosno da je sve zapisano u skladu sa trenutnim stanjem. Četiri najveće zgrade pripadaju četirima Ministarstvima: Ministarstvo istine koje se bavilo vijestima, zabavom, obrazovanjem i umjetnostima; Ministarstvo mira čiji je zadatak bio bavljenje ratom; Ministarstvo ljubavi, zaduženo za održavanje reda i zakona; Ministarstvo bogatstva, odgovorno za ekonomske poslove. Svaka od tih zgrada bila je ogromna te okružena žicom i čuvarima:

„U zgradu je bilo nemoguće ući osim po službenom poslu, a i onda samo probijajući se kroz labirint od spletova bodljikave žice, čeličnih vrata i mitraljeskih gnijezda. Čak su i ulice koje vode do njenih vanjskih barijera bile pune stražara gorilskih njuški, u crnim uniformama, naoružanih uzglobljenim pendrecima.“

Postoji čak i Misaona policija koja kažnjava misaoni zločin, odnosno ako netko čak i pomisli nešto protiv Oceanije ili Velikog Brata, oni će ga uhvatiti. Mogu se naime, skrivati neko vrijeme, možda čak i godinama ali ne zauvijek. U takvim situacijama uhićenja su se događala noću kako ne bi bilo nikakvih scena već bi samo probudili iz sna i odveli čovjeka te se o njemu više ništa nije moglo saznati, kao da nikada nije niti postojao:

„Bilo je to uvijek noću – uhićenja su se odvijala beziznimno noću. Nenadan trzaj iz sna, gruba ruka koja ti prodrma rame, svjetla koja ti bliješte u oči, krug surovih lica oko tvog kreveta. U velikoj većini slučajeva nije bilo ni suđenja, ni vijesti o uhićenju. Ljudi bi jednostavno nestajali, uvijek noću. Tvoje bi se ime brisalo iz različitih popisa, svaki dokument tvoga života bio bi uništen.“ (Orwell, 2008: 23)

Najvećim neprijateljem Oceanije, odnosno Narodnim neprijateljem smatra se Emmanuel Goldstein čije se lice može vidjeti svakog dana na ekranima u sklopu Dvominutne mržnje. On je naime, bio jedan od vodećih partijskih ljudi, gotovo na razini s Velikim Bratom, ali se upleo u kontrarevolucionarnu djelatnost, bio osuđen na smrt i netragom nestao. (Orwell, 2008: 16);

„Programi Dvominutne mržnje varirali su od dana do dana, ali nije bilo ni jednoga u kojem Goldstein ne bi bio glavna tema. On je bio prvobitni izdajnik, gad koji je prvi okaljao čistoću Partije.“ (Orwell, 2008: 16)

Partija je naredila stvaranje Novozbora, odnosno govora koji ne sadrži riječi koje se kose s uvjerenjima partije i koje su protiv Velikog Brata. U procesu je sastavljanje Jedanaestog izdanja Rječnika koji neće sadržavati riječi koje bi mogle postati zastarjelima prije 2050. godine. (Orwell, 2008: 56) Iz dana u dan se uništava na stotine riječi, jezik se oguljuje do kosti.

Povezano s Goldsteinom, postojale su glasine o golemim podzemnim urotama proizašlih iz Bratstva. Ne postoje nikakvi dokazi o tome da li stvarno postoji ili su to samo legende. O tom navodnom Bratstvu govori O'Brien te saznajemo da se njegovi članovi međusobno ne poznaju, ni sam Goldstein ne zna tko je sve član i jedan drugome nikada ne pomažu, odnosno ne ugrožavaju svoju sigurnost zbog nekoga drugoga. Ako uhvate jednog člana, nitko mu neće pomoći.

U Oceaniji dakle vlada okrutnost i Partija se brine za red i mir, kako ne bi došlo do pobuna i da svi žive u skladu s propisima i uvjerenjima koja su im nametnuta te da to i misle, inače budu strogo kažnjavani.

Radnja romana *Igre gladi* smještena je u zemlju Panem, zemlju koja se uzdigla iz pepela u koji se pretvorila nekadašnja Sjeverna Amerika. Panem odnosno Kapitol u početku se sastojao od trinaest okruga, ali ih je nakon pobune ostalo dvanaest i to je razlog zašto se svake godine održavaju okrutne i nemilosrdne Igre gladi, kako bi podsjetile stanovnike na taj događaj i kako se više nikada ne bi ponovio:

„ (...) Tada je uslijedilo Mračno doba, ustanak okruga protiv Kapitola. Dvanaest ih je poraženo, trinaesti je zbrisan s lica zemlje. Ugovorom o izdaji uspostavljeni su novi zakoni koji jamče mir, ali i Igre gladi, kao godišnja opomena da se Mračno doba nikada ne smije ponoviti.“

„Pravila Igara gladi su jednostavna. Kao kaznu za pobunu, svaki od dvanaest okruga mora dati po jednog dječaka i djevojku, posvećenike, za sudjelovanje. Dvadeset četiri posvećenika bit će zatočena u golemoj otvorenoj areni koja može biti kako užarena pustinja, tako i zamrznuta pustoš. U razdoblju od nekoliko tjedana suparnici se moraju boriti do smrti. Pobjeđuje posljednji preživjeli posvećenik.“ (Collins, 2011: 19)

Igrama Kapitol pokazuje svoju moć, ali i okrutnost: pokazuje stanovnicima svih okruga da ih može svake godine uzimati djecu i žrtvovati ih, a da im oni ništa ne mogu jer će ih uništiti kao i Okrug Trinaest.

Djecu u školi uče kako je Kapitol izgrađen na mjestu koje se nekad zvalo Stjenjak, dok je Okrug Dvanaest pripadao regiji poznatoj kao Apalačija. (Collins, 2011: 35) Ističe se povijest Paneme i zahvalnost koju svi zajedno duguju Kapitolu (što ih je pomilovao i nije uništio sve okruge). Neki od okruga djecu od malena pripremaju za Igre gladi te se oni svake godine javljaju dobrovoljno za sudjelovanje. Radi se o bogatijim okruzima: Jedinice, Dvojke i Četvorke (Karijerni posvećenici).

Za razliku od Oceanije, u kojoj se ne mogu primjetiti raskoš i bogatstvo u bilo kojem dijelu pokrajine, Kapitol je veoma raskošan i bogat te sami sudionici igara imaju pravo uživati sva njegova dobra dok igre ne počnu, ali i nakon njih, pobjednik, kao i cijeli njegov okrug, ne moraju se više nikada ne mora brinuti za hranu i resurse, jer im je sve osigurano.

„Centar za obuku ima toranj koji je konstruiran isključivo zbog posvećenika i njihovih ekipa. On će nam biti dom dok Igre ne počnu. Svakom okrugu pripada cijeli kat. dovoljno je ući u dizalo i pritisnuti broj svojeg okruga. Vrlo lako za upamtiti.“

Svi najbitniji ljudi za Kapitol i njegovu vlast sudjeluju u organiziranju Igre gladi i ocjenjuju sudionike prije samog početka. Oni daju bodove i svakako je bitno svidjeti im se jer to može biti ključno za preživljavanje: za vrijeme igara svaki sudionik može primiti darove, odnosno stvari potrebne kako bi preživio, naprimjer vodu, lijekove, hranu, a ti darovi dolaze od pokrovitelja, onih koji smatraju da osoba kojoj šalju paket treba preživjeti. Zato je bitno prije Igara ostaviti dobar dojam te povećati šanse za preživljavanjem.

„Zaglušujuća glazba, klicanje i sva ta zadivljenost djeluju na mene, te više ne mogu suzbiti uzbuđenje. Cinna mi je osigurao veliku prednost. Nitko me neće zaboraviti. Ni moj izgled, ni moje ime. Katniss, Vatrene Djevojke. Prvi put osjećam tračak nade. Sigurno će se pronaći bar jedan pokrovitelj kojiće me preuzeti!“ (Collins, 2011: 54)

Kao što je već rečeno, Igre gladi su veoma bitan događaj jer upozoravaju na posljedice pobuna protiv Kapitola, ali uz to, one su i zabava za sve stanovnike Kapitola. Za njih to predstavlja zadovoljstvo, poput nekog reality showa, iščekujući tko će koga ubiti te tko će preživjeti. Stoga je bitno Igre gledateljima učiniti zanimljivima te Igrotvorci zato u arenu šalju svakojake nove neprilike za posvećenike kako niti u jednom trenutku je bi bilo dosadno:

„Danas je bilo odviše mirno. Nije bilo mrtvih, možda ni borbi. Publika u Kapitolu počet će se dosađivati i tvrditi da su ovogodišnje Igre nezanimljive. Ato igr nikako ne smiju biti. Nije teško razumjeti što namjeravaju Igrotvorci. Na jednoj strani čopor Karijerista, a na drugoj smo mi, vjerojatno raštrkani uzduž i poprijeko arene, Vatrom nas planiraju istjerati iz skrovišta, prikupiti nas. Možda se ne radi o najoriginalnijem planu, ali je vrlo, vrlo djelotvoran.“ (Collins, 2011: 128)

3.3. Analiza i usporedba likova

Glavne protagoniste ova dva romana veže nešto zajedničko, a to je otpor, odnosno suprotstavljanje vlastima i državi radi različitih uvjerenja i mišljenja.

Winston Smith je glavni lik Orwellova romana *1984*. Nezadovoljan vlašću i vladavinom Velikog Brata kojeg zapravo mrzi, počinje pisati dnevnik u kojem izražava svoje mišljenje. Isprva se dvoumio oko pisanja, bilo ga je strah te je propitivao sam sebe za koga zapravo želi pisati taj dnevnik, ali se u konačnici odlučio.

Isprva Winston radi sve u skladu sa zakonom Oceanije, s odgovornošću odrađuje svoj posao, zadovoljstvo su mu cigarete i džin, a ono što najviše prezire, a svejedno redovito radi je vježbanje svakoga jutra pred telekranom:

„Winston se digao, i stao mirno pred telekranom na kojem se već pojavila slika mlade žene, mršave, ali mišićave, odjevene u trenirku i gimnastičke papuče.“ (Orwell, 2008: 36)

Njegov se posao sastoji od toga da ispravlja članke TIMES kako bi sve bilo u skladu sa trenutnom situacijom te kako ne bi postojali nikakvi dokazi iz prošlosti:

„(...) Poruke koje je primio odnosile su se na članke ili vijesti za koje se iz ovog ili onog razloga smatralo da ih valja izmijeniti ili kako se to službeno govorilo, regulirati. (Orwell, 2008: 43)

Tako naime, ako se ustvrdi da je proizvedena manja količina nekog dobra nego što je on navedeno, on će izmijeniti podatke i upisati one koji odgovaraju stvarnoj proizvodnji te ispada da su predviđanja bila točna i da je proizvodnja uspješna.

Winston je uvjeren u postojanje Bratstva, odnosno u pokret otpora koji daje nadu u bolje sutra, u novu vlast koja će zaista brinuti za građane, a ne ih terorizirati i ispirati im mozak. Osim navedenog, on radi još jednu stvar koja se protivi Partiji-ona naime, ne dozvoljava odnose između članova te su oni strogo kažnjavani. Znajući to, Winston se svejedno počinje viđati sa Julijom koja mu na papiriću izjavljuje ljubav. Time oboje riskiraju da budu uhićeni i kažnjeni, što se na poslijetku i događa. Kada biva zatvoren i mučen u Ministarstvu ljubavi, tamo se nalazi O'Brien, čovjek za kojeg je bio uvjeren da pomaže njemu i Juliji i kojem je otvoreno rekao da vjeruju da postoji Bratstvo i koji mu je o istome pričao:

„ – Vjerujemo da postoji nekakva zavjera, nekakva tajna organizacija koja djeluje protiv Partije i da ste vi s njom povezani. Mi bismo joj htjeli pristupiti i za nju raditi. Mi smo neprijatelji Partije. Ne vjerujemo u načela anglosoca. Mi smo misaoni zločinci. Mi smo također preljubnici. Govorim vam sve ovo zato što vam se hoćemo predati na milost i nemilost. Ako hoćete da inkriminiramo na koji god drugi način, spremni smo.“ (Orwell, 2008: 178)

Vidljivo je da Winston, ali i Julija, očajno žele promjene te su spremni žrtvovati sve kako bi nešto promijenili, jer im život u takvoj zajednici ionako nije pretjerano drag. Iako on cijelo vrijeme pokušava pružati otpor i držati se svojih principa, na kraju ipak nakon dugotrajnog mučenja i sučeljavanja sa strahovima priznaje da voli Velikog Brata te sva njegova uvjerenja padaju u vodu.

Katniss Everdeen je primjer mlade djevojke koja živi u siromašnom Okrugu Dvanaest te je zbog preživljavanja bila primorena prerano odrastati. Nakon smrti oca, ona je zapravo preuzela brigu za obitelj, za majku i mlađu sestru Prim. Zahvaljujući svojoj sposobnosti za lovom, oskrbljuje obitelj mesom, ali i prodaje na tržnici kako bi mogla kupiti druge potrebne stvari. Više puta, kada im je bilo potrebno ulje ili žito, Katniss bi stavljala svoje ime u kutiju za izvlačenje natjecatelja za Igre gladi kako bi dobila pravo na dodatnu količinu namirnice. Naime, što više puta stavi svoje ime u kutiju, veća je mogućnost da će biti izvučena, a sve je to radila kako bi zaštitila sestru i kako njeno ime ne bi bilo izvučeno.

Katniss pokazuje izrazitu hrabrost i neizmjernu odanost svojoj obitelji kada se umjesto sestre Prim javlja kao volonterka u Igrama gladi. Već od tog trenutka ona pokazuje neku vrstu otpora Kapitolu jer čini nešto što nitko nikada nije: javlja se umjesto nekoga drugoga. Ona je s jedne strane buntovna djevojka, a s druge uplašena djevojčica koja ne vjeruje kako može preživjeti igre i vratiti se kući, ali obećaje sestri kako će to i učiniti. Upravo joj takvo ponašanje u neku ruku i pomaže, jer se to sviđa stanovnicima Kapitola koje to zabavlja, ali s druge strane plaši Igotvorce jer im u više navrata prkosi i dovodi u pitanje njihov autoritet:

„U trenu se razgnjevim; stavit ću život na kocku, a oni nemaju ni toliko ljudnosti da me pogledaju. Zasjenila me mrtva svinja! Srce mi stane lupati, obrazi mi gore. Bez razmišljanja, izvučem strijelu iz tobolca i odapnem je ravno prema njihovu stolu. Dok je posrću unatrag, čujem kako odjekuje sirena za uzbunu. Strijela je probila jabuku u svinjinim ustima i pribola je o zid. Svi u nevjerici zure u mene. Hvala vam na pažnji, kažem. Lagano se naklonim i pođem prema izlazu ne čekajući da me otprave.“ (Collins, 2011: 77)

Dječak koji zajedno s Katniss iz Okruga Dvanaest odlazi na Igre gladi je Peeta Mellark te ga ona isprva gura od sebe i ne želi se sprijatelji jer zna da ako misli pobjediti da će ga možda u jednom trenutku morati ubiti i da zapravo postaju neprijatelji:

„Ovako dobrohotan Peeta Mellark daleko mi je opasniji nego da je zlonamjeran. Dobri ljudi pronalaze put do mog srca i tamo puštaju korijenje. Ne mogu to dopustiti Peeti. Ondje gdje idemo nema mjesta takvoj osjećajnosti. Stoga od ovoga trenutka odlučujem imati što manje posla s pekarovim sinom.“

Ona je i vrlo osjećajna i nježna djevojka koja se veže za ljude i spremna je pomoći. Tako se zbliži sa malenom Rue kojoj u areni pokušava i pomoći, ali nažalost ne uspjeva te ju to najviše pogodi, ali i motivira da preživi.

Zbog svoje hrabrosti i volontiranja umjesto svoje sestre, Katniss je omiljena u svome okrugu, ali se njena popularnost širi i dalje, posebno u okrugu malene Rue.

„Želim nešto učiniti, sada i ovdje, nešto čime bih posramila Kapitoljane i pokazala da su odgovorni, da što god napravili ili nas prisilili da to napravimo sami, u svakom posvećeniku postoji djelić koji ne mogu posjedovati. Da je Rue bila više od pijuna u njihovim igrama. A da pijun nisam ni ja.“

Dokaza je svoju inteligentnost, snalažljivost i hrabrost na kraju samih igara, kada su ostali samo ona i Peeta te je znala da ili će preživjeti jedno od njih ili će naći način da oboje živi izađu iz arene, jer pobjednika mora biti. Tada izvadi smrtonosne bobice iz torbe kao znak da će oboje učiniti samoubojstvo, ali ih prekidaju Igotvorci i proglašavaju pobjednicima:

„Nadjača ih izbezumljeni glas Claudiusa Temlesmitha – Stanite! Stanite! Dame i gospodo, zadovoljstvo mi je predstaviti vam pobjednike sedamdeset i četvrtih Igara gladi – Katniss Everdeen i Peetu Mellarka! Dame i gospodo – posvećenici Okruga dvanaest!“

3.4. Ljubavne priče

Ljubavne priče u ova dva romana dovode do različitih završetaka- Winston zbog viđanja s Julijom i svog odnosa s njom bude zatvoren i mučen, dok Katniss u *Igrama gladi* preživi zahvaljujući, zapravo nestvarnoj vezi sa Peeteom, iako joj ne na neki način zaista stalo do njega.

Winstonova i Julijina priča započinje njenom ljubavnom porukom u kojoj mu poručuje da ga voli. Winston je već oženjen, ne zna se što je sa njegovom ženom te je veza i iz tog razloga strogo zabranjena.

Oboje su svjesni posljedica koje može izazvati njihova veza, ali se svejedno viđaju kada god stignu i oboje su spremi sve podnijeti jedno za drugo, barem tako misle: „– Ako misliš na priznanje – rekla je – priznat ćemo sigurno. Svi uvijek priznaju. Protiv toga se ne može ništa.“ (Orwell, 2008:174)

Partija ima vrlo stroga pravila i načela kada su u pitanju odnosi muškarca i žene. Ne podržavaju nikakav fizički odnos, jedino u slučaju rađanja djece u službi Partije. Postojale su i organizacije, savezi koji su zastupali potpuni celibat za oba spola.

„Cilj Partije nije bio samo spriječiti da muškarci i žene stvaraju uzajamne veze koje Partija ne može kontrolirati. Pravi je, nedeklarirani cilj bio da se isključi svaki užitak iz spolnog čina. Pravi neprijatelj nije bila toliko ljubav koliko sama erotika, kako u braku tako i izvan nje.“

Za razliku od Winstona kojeg je ljubav dovela do mučenja, Katniss je ona spasila. Tragična priča između dvoje natjecatelja Igara svakako može samo dovesti do popularnosti, što znači više sponzora, ali i veću gledanost i zabavniju radnju. Tako

je Peeta u jednom intervjuu izjavio da je zaljubljen u Katniss te ona to u početku nije prihvaća, ali su je uvjerali kako je to dobra strategija za preživljavanje:

„Zbog njega si ispala poželjna! Budimo iskreni, na tom ti je području potrebna sva moguća pomoć. Bila si romantična kao cigla dok on nije rekao da je zaljubljen u tebe. A sada te svi vole. Samo o vama se govori. Tragični ljubavni par iz Okruga Dvanaest! reče Haymitch“ (Collins, 2011: 90)

3.5. Stil i jezik romana

Stil oba romana je zapravo vrlo jednostavan. U Orwellovom djelu *1984.* najbitnija je radnja, odnosno tematika, dok mimetika i umjetničko izražavanje padaju u drugi plan. Teoretičari smatraju da time dovodi u pitanje korištenje umjetničkog postupka uopće u romanima distopije. (Beker, 2008: 304)

Radnju iznosi sveznajući pripovjedač u trećem licu koji realistički opisuje društveno stanje i situaciju u Oceaniji:

„Vani, čak i kroz zatvorena prozorska stakla, svijet je djelovao studeno. Dolje na ulici mali virovi vjetra vrtjeli su prašinu i iskidane papiriće u spiralama, ali, premda je sunce sjalo i nebo bilo jarkoplavo, kao da ništa nije imalo boju osim onih plakata koji su bili posvuda izlijepljeni.“ (Orwell, 2008: 6)

Takve opise prekidaju ulomci iz dnevnika samog protagonista Winstona Smitha koji nisu toliko jednostavno pisani jer su prepuni gramatičkih grešaka, od krivih padeža do krivih glagolskih vremena

„4. travnja 1984. Sinoć bio u kinu. Sve ratni filmovi. Jedan bio dobar o brodu punom izbjeglica koji bombardiraju negdje na Mediteranu. Publika jako zabavljale snimke jednoga vrlo debelog čovjeka koji je plivao svom snagom da pobjegne od helikoptera koji ga progoni, prvo ga vidiš kako se paca u moru ko kit, onda ga vidiš kroz nišanske sprave helikoptera, a onda on postane pun rupa i more oko njega pocrveni i onda vidiš kako naglo potone ko' da je voda ušla u njega kroz one rupe, a publika je urlala od smijeha dok je tonuo, a onda vidiš čamac za spašavanje pun djece (...)“ (Orwell, 2008: 12)

3.6. Najbitnije značajke romana

Romolo Runcini u svome djelu *Iluzija i strah u građanskom svijetu* iznosi tezu kako je Orwellov roman osuda svijeta kojemu je anonimna organizacija oduzela čovječnost; svijeta ostavljenog na milost i nemilost šegrta čarobnjaka te prikazuje veličinu tragedije koja pogađa čovjeka ne samo u subjektivnoj vrijednosti, nego i u njegovoj funkciji rasuđivanja. (Runcini: 1980: 334)

Runcini još dodaje kako su iščašenja ljudskih vrijednosti za vrijeme genocida i drugog svjetskog rata postala opće dobro te dovela do općeg ludila koje je ušlo u društvo i funkcionira kao mehanizam stvaranja. (Runcini: 1980: 334)

Roman je primjer Kolektivističke distopije- čovjek je samo broj, ima položaj roba te nema vlastitog individualiteta već je jednak svima. Za to je i sam kriv jer se ne pokušava pobuniti, potrebna je većina ljudi ne kolicina kako bi se nešto promijenilo, ali nitko od njih nije svjestan ozbiljnosti situacije.

Orwell roman smješta u budućnost kako bi prikazao potrebu za otporom u svom vremenu, odnosno u svakom vremenu. Treba se oduprijeti lošem i pokušati pronaći način za promjene.

Važan je i sam kraj romana jer se Winston potpuno stapa s kolektivom: više ne misli ništa loše o Partiji i Velikom Bratu već se gubi u masi. Ipak, to ne ovisi samo o pojedincu, već su za njegovu sudbinu zaslužne društvene i ekonomske snage koje ga usmjeravaju prema ciljevima čiju vrijednost priznaje tek kada ne bude u stanju da ih mijenja ili odbije. (Runcini: 1980: 336)

3. Zaključak

U ovome radu prikazana su dva romana: *1984*. Georgea Orwella i *Igre gladi* Suzanne Collins, oba primjeri distopije. Prikazuju svijet u kojem su pojedinci na vlast, uživaju svo bogatstvo, ali tlače i omalovažavaju ostatak svojim diktatorskim ponašanjem. Svi pokušaji otpora su strogo zabranjeni te ako dođe do njih, kažnjavani.

U Orwellovom romanu ljudima je ispran mozak te su uvjereni kako je im je dobro i kako Partija u Oceaniji čini sve kako bi im život svima bio bolji te se nitko ne sjeća kako je bilo prije. U *Igrama gladi* s druge strane vlada siromaštvo jer su se ljudi pobunili te tako naljutili vlast koja ih sada svake godine kažnjava.

Protagonisti u ovim romanima žude za promjenama i pokazuju nezadovoljstvo situacijom. Ipak, Katniss iz romana *Igre gladi* ostavlja utjecaj svojim djelovanjem i uspije promijeniti nešto, dok Winstona Smitha zahvaća individualizam te nemogućnost pronalaska rješenja koje bi dovelo do promjena.

Oba prikazuju tipičnu distopiju - državu koja je u čistoj suprotnosti utopiji, čiji vladari iskorištavaju tehnologiju i poziciju kako bi kažnjavali i maltretirali potlačeni narod koji se zbog straha za vlastiti život ne usudi istaknuti i suprotstaviti.

Sažetak

Dystopia in novels *1984*. by George Orwell and *Hunger games* by Suzanne Collins

Distopija kao noviji žanr nastao krajem 20. stoljeća daje kritički osvrt kapitalističkom i konzumerističkom društvu. Kriza koja napada naizgled slobodno društvo i nezadovoljstvo pojedinca okružio pravilima i zabranama koje nameće vlast glavna je tema distopijskih romana. U oba djela, *1984*. te *Igre gladi* javljaju se individue koje vođene razumom dokazuju besmisao uvođenja i nametanja savršeno uređenih svijetova te pokazuju da je za opstanak i razvoj društva najvažnija sloboda i uključenost cijelog naroda u održavanje mira.

Ključne riječi: distopija, distopijski roman, hijerarhija država, vlast, društvo jezik, otpor, tehnologija, novogovor

Literatura

1. Atwood, M. *Sluškinjina priča*, Zagreb: Globus, 1988.
2. Beker, M. *Od Odiseja do Uliksa*, Zagreb: Školska knjiga, 1997.
3. Beker, M. Pogovor u Orwell, G. *1984.*, Zagreb: ALFA dd, 2008, 304-305
4. Božić, R. *Distopija i jezik*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2013.
5. Collins, S. *Igre gladi*, Zagreb: Algoritam, 2011.
6. Giddens, A. *Odbjegli svijet*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2005.
7. Horvat, S. *Budućnost je ovdje*, Zagreb: Hrvatski filmski savez, 2008.
8. Mannheim, K. *Ideologija i utopija*, Zagreb, 2007.
9. Martinović, R. *Subliminalne poruke*, Zagreb: TELEdisk, 2014.
10. Orwell, G. *1984.*, Zagreb: ALFA dd, 2008.
11. Runcini, R. *Iluzija i strah u građanskom svijetu*, Zagreb: Školska knjiga, 1980.

Internetski izvori:

12. <https://geek.hr/znanost/clanak/distopijska-fikcija/> (06.09.2018.)
13. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Distopija#Distopijska_knjizevnost_\(izbor\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Distopija#Distopijska_knjizevnost_(izbor)) (06.09.2018.)
14. <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/najbolje-knjizevne-distopije-20140116> (06.09.2018.)
15. <https://www.storyboardthat.com/hr/articles/e/distopijski-elementi> (06.09.2018.)
16. <https://www.lektire.hr/distopijska-knjizevnost/> (06.09.2018.)
17. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Igre_gladi_\(2012.\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Igre_gladi_(2012.)) (06.09.2018.)
18. <https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2015/oct/17/hunger-games-suzanne-collins-review>